

Edvard Valberg (32) den nye statskonsulenten i plantedyrking, er knyttet til Statens fagteneste i landbruket. Valberg arbeidet i en del år som forsker ved Statens forskningsstasjon Vågønes. Her gjorde han en fin innsats og da spesielt ved å frambringe byggsorten Bode og havresorten Pol. Han har også plukket ut engsvingelsorten Salten. I 4 år var han fylkesagronom i plantekultur i Nord Trøndelag.

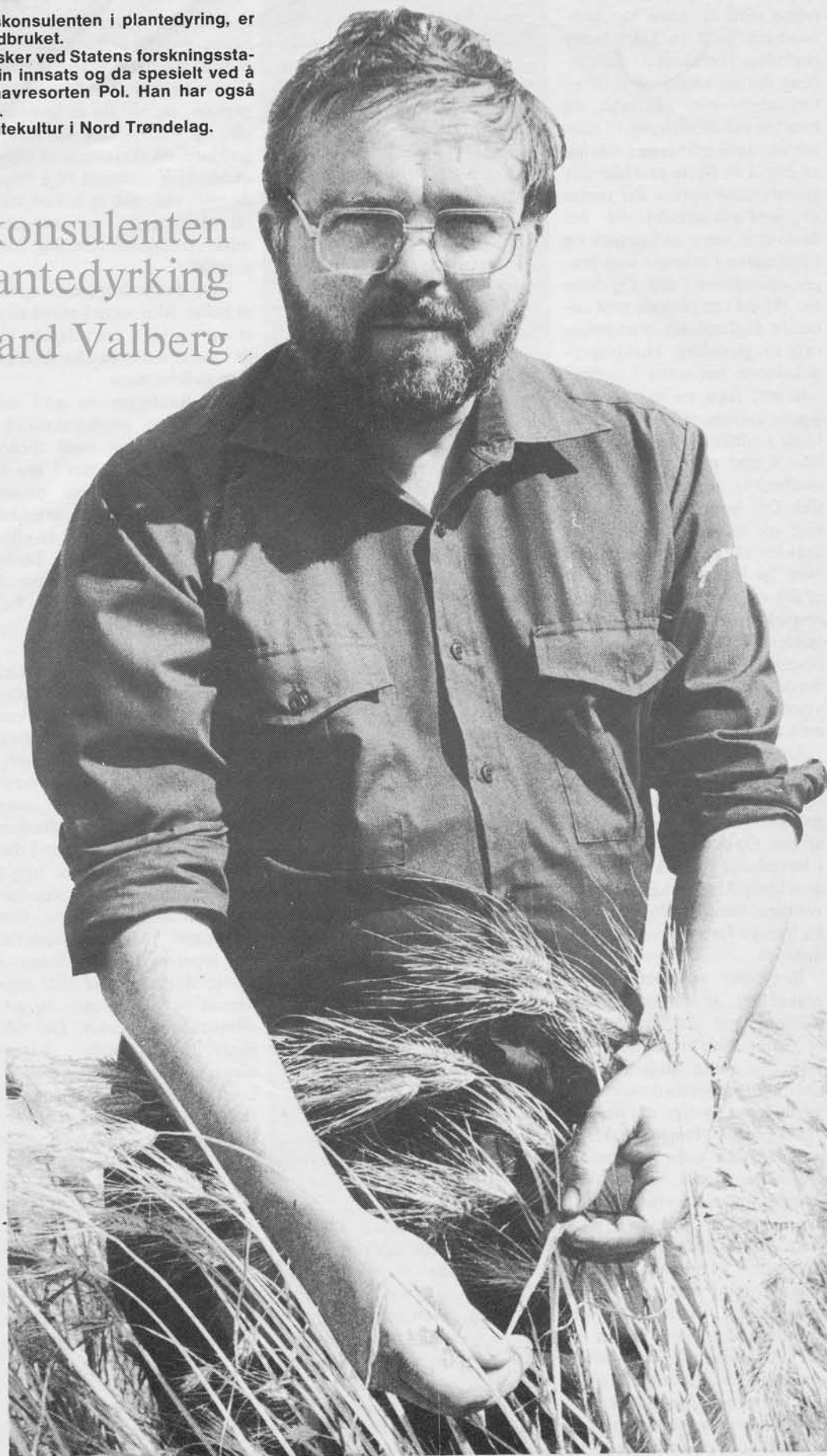
Den nye statskonsulenten i plantedyrking Edvard Valberg

Til alle tider har dyrking av grovfôr vært hovedgrunnlaget for jordbruk og bosetning her i landet. Årsaken til dette er i vesdsaken at naturgrunnlaget, jord og klima ikke begünstiger andre driftsformer, og da blir vi i vesentlig utstrekning stående igjen med grovfôrdyrking som eneste mulige driftsform, i store deler av landet. I landsmålestokk utgjør våre grovfôrarealer nærmere 60% av jordbruksarealet, men fordelinga er svært skeiv. Det meste av korn dyrkinga er konsentrert i de lågere bygder på Østlandet og i Trøndelag. Dette fører til at grovfôrarealene langs hele kysten og i fjellbygdene utgjør nærmere 90% av jordbruksarealet.

Med en så vidt omfattende arealanvendelse, og en slik fordeling, er det klart at produksjonen på grovfôrarealene blir et avgjørende for vårt jordbruks produktivitet, og for mulighetene til å overleve som jordbrukere i marginalområdene.

Ser vi nærmere på avlingsutviklinga i etterkrigsårene, kan vel situasjonen best karakteriseres som stagnasjon. Antall føreheter grovfôr, produsert på landsbasis har gått tilbake. Gjennomsnittlig avlingsnivå og føreheter pr. dekar har auka, men i avtagende grad, fra midten av 1960-årene. I store deler av Nord-Norge kan en registrere direkte avlingsnedgang.

Når gjennomsnittsavlingene i landsmålestokk viser en viss aukeing er det nærliggende å

regne med at dette har sammenheng med en klart bedre engkultur i områder av flatbygdedene der grasarealene drives i forbindelse med åkerbruk, og hvor en har muligheter til skiftebruk, og regelmessig fornying av eng. I de fleste områder der grasarealene opptrer det meste av jordbruksarealet vil det dessverre være stagnasjon og tilbakegang i avlinger som preger situasjonen i dag. Og dette har skjedd i en periode med aukende fagkunnskap, mekanisering og gjødsling. Husdyrproduksjonen har auka i samme tidsrom, men en stor del av denne auvinga er basert på innkjøpt kraftfôr og høy. Dette er ikke i tråd med vår offisielle jordbruks- og ernæringspolitikk. Det fører til dårlig utnytting av egne ressurser. Det svekker vår økonomi og beredskap på lengre sikt. Dessuten er det vel riktig å regne med at konsekvensene av de påviste tendenser i denne utviklinga vil tilspises etter hvert. Derfor burde vi snarest mulig søke veier ut av denne situasjonen, men det er ingen enkel sak.

Utgangspunktet bør vel helst være den rent faglige bakgrunn, og her kan årsakene være mange. Men de har ett fellestrekk. Og dette fellestrekk går i hovedsaken ut på at vi som grovfôrdyrkere ikke tar nødvendige hensyn til soleklare biologiske forhold ved vår produksjon.

Begynner en med naturgrunnet, er det en god og gammel regel som forteller oss at plantenes vannbalanse må være best mulig. Store arealer i våre myr- og leirjordsområder, særlig langs kysten, er i dag for svakt grøftet. Tunge maskiner og utstyr har auka kravene til grøfteintensiteten, men omfanget av oppattgrøfting av tidligere dyrket jord har ikke auka. Dette fører særlig i myrområdene til en auka forsumping og sterkt reduserte vekstmuligheter. I mange av våre grovfôrproduserende fylker er det i dag behov for å fordoble omfanget av grøfting. Og ellers bør alle mulige midler tas i bruk for å redusere struktur- og pakkeskader på kulturjord. En

annen vesentlig årsak til avlingsreduksjon i eng er omleggingen av høstemetodene til mer intensiv høsting. Flere høstinger i sesongen og kraftig N-gjødsling på ettersommeren bidrar effektivt til å sulte ut grasrota slik at kulturgrasarten forsvinner etter kort tid. Når en da sjelden fornyer-enga blir det stort sett ugras og villgras en høster i de lange periodene mellom fornying. Konsentrert bruk av husdyrgjødsel i tykke lag på eng, bidrar også til å kvele mye kulturgras i dag. Et raskere omløp med utvidet bruk av grovfôrvekster ville virke i gunstig retning. Det samme kan sies om bruk av mer hardføre og ytedyktige arter og sorter. Men en må i utgangspunktet være villig til å akseptere at hovedproblemet er å sørge for en jordkultur, vannbalanse, næringstilgang, og drift som gir plantene muligheter til å leve og produsere. For det er her skoen trykker mest. Nye arter og sorter, bedre arter og sorter er det liten vits i å snakke om før produksjonsgrunnet bringes opp til et nivå som gir grasartene muligheter til å overleve. Men når dette er klarert, da kan en utnytte artene og sortene etter lokale forhold, og dette vil da gi fordeler, som for bonden er helt gratis. I praksis har derfor hovedinteressen feilaktig konsentrert seg om arter og sorter, men dette vil neppe føre oss særlig langt, så lenge grunnet ikke er i orden.

Skal dette bringes opp til en skikkelig standard vil det koste stadig mer av investering, arbeid, omtanke og planlegging av drifta. Men likevel er det i denne enden vi må begynne, om vi skal vente oss positive resultater.

Men stagnasjon i grovfôr dyrkinga har naturligvis flere årsaker. Mange sider og detaljer ved årsaksforholdet er ennå lite kjent. Derfor byr denne sektoren på en rekke interessante forsknings- og utviklingsoppgaver som det sikkert er god grunn til å ta fatt på. I detaljer er dette klargjort i en større innstilling fra Styringsutvalget for engforskning 1981.

Men den aktuelle situasjon i norsk grovfôr dyrking er ikke bare et spørsmål om forskning. Forskningsresultatene skal ut i praksis, og når de er kommet dit, og forhåpentlig har falt i god jord, da skal bøndene være økonomisk motivert til å følge de rette råd, slik at driften kan bli både faglig, privatøkonomisk og samfunnmessig forsvarlig.

Uten denne sammenheng vil vi heller ikke være i stand til å snu utviklinga. Og i dagens situasjon er det neppe forskninga som svikter mest.

Det foreligger en god del biologisk og produksjonsteknisk viten, som med fordel kunne ha vært nyttet i norsk grovfôr dyrking, men denne viten har ikke nådd ut, hverken som grunnlag for praksis eller for nye retningslinjer. Dette kan gi grunn til mistanke om at svikten også er av kommunikasjonsmessig, økonomisk og politisk art.

Konsekvensene av ensidig, moderne engdrift har vært kjent og hevdet av forskere gjennom lang tid, men i almenhet har en ikke tatt seg dette ad notam. Avlingstallenes tale overrasker, og en er forundret over store uttellingar til reparasjon av vinterskadet eng, men i dagens situasjon er dette høgst naturlig, det er bare kommunikasjonsmessig som har sviktet. Det offentlige rådgivningsapparat er i løpet av de siste årene, i stadig sterkere grad blitt omdannet til forvaltnings- og administrasjonsorganer. Det tidligere eksisterende rådgivningsapparat, særlig på lokalplanet er derfor ikke lenger i stand til å løse disse oppgaver, verken innad i næringen, eller utad.

Forsøksringene som er kommet i stedet, dekker ennå for liten del av bøndene i grovfôrdistriktene, og dessuten er de så sterkt spesialiserte at de med god grunn ikke gir seg i kast med problemer som ofte skjærer gjennom flere fagsektorer i næringen.

Følgelig mangler vi nødvendig informasjon og forståelse av de komplekse problemer i grovfôrsektoren.

Men selv om problemstillingen hadde vært klar i praksis, ville da bøndene være økonomisk motivert til å intensivere grovfôrproduksjonen? Så lenge forholdet mellom mjølkepris og kraftfôrpris gjør det lønnsomt å produsere mjølk på mye kraftfôr, så gjør en naturligvis det, og særlig når en slik drift både er enkel og lettvin.

En intensivering av grovfôrproduksjonen i grasdistriktene, for å redusere kraftfôrforbruket betinger ofte store investeringer i nydyrking, og betydelig mer arbeid for å bringe tidligere dyrka jord i skikkelig hevd. Bøndene er realistiske nok, og så pass dyktige økonomer at de gjør det som lønner seg til enhver tid. Derfor er det lite realistisk å regne med en intensiv grovfôr dyrking, uten at forutsetningene på dette felt blir endret.

Et annet eksempel er grøfting, som nå i store områder er et forsømt felt. Forsumping og kjøreskader auker i omfang, men grøfting av tidligere dyrka jord har nærmest gått tilbake. Grøfting krever så store investeringer at de fleste bare lar dette skure. En dyrker heller ny jord fordi dette i mange høve er økonomisk overkommelig, – selv om det ideelt sett neppe er riktig.

Med disse få eksempler var det hensikten å peke på at problemene i grassektoren befinner seg på flere plan. En løser derfor ikke problemene i norsk grovfôrproduksjon på en sekulalene, men ved en sammenhengende innsats på alle nevnte sektorer. Og da ville det antakelig være mest forsvarlig å fjerne de nærmeste hendinger først. Motivasjonen for grovfôr dyrkinga bør forbedres i forhold til overdreven bruk av kraftfôr, gjennom en modifisering av kraftfôrordninga. Gjennom tilskott- eller låneordninger bør grøfting av tidligere dyrka jord stimuleres. Rådgivningsapparatet bør reorganiseres. Forskninga bør innsiktes, ikke først og fremst på bred front, for det har vi neppe ressurser til. Men kunne vi finne de rette praktiske mål, i rett tid, ville vi komme langt.